• “Maqom va baxshichilik san’ati” xalqaro festivali milliy qadriyatlarni tiklash va yoshlar orasida tarqatishga xizmat qilmoqda.

Yoshlarning ma’naviy rivojlanishi uchun takliflar

Madaniyat va san’atni ommalashtirish: Yoshlar orasida teatr, musiqa va boshqa san’at turlariga qiziqishni oshirish uchun ommaviy axborot vositalaridan faol foydalanish lozim.

Ta’lim tizimiga san’atni keng joriy etish: Maktab va oliy o‘quv yurtlarida san’at va madaniyat yo‘nalishidagi darslarni majburiy o‘quv dasturiga kiritish zarur.

Madaniy tadbirlar sonini oshirish: Yoshlar uchun milliy va xalqaro ko‘rgazmalar, festivallar va konsertlar tashkil qilish orqali ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirish mumkin.

Ijodkor yoshlarni qo‘llab-quvvatlash: Yosh rassomlar, yozuvchilar va musiqachilar uchun grantlar va mukofotlar ta’sis etish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Usmon Qoraboyev va G‘ayrat Soatov “O‘zbekiston madaniyati”.
2. A.Qayumov “Yoshlar tarbiyasida moddiy va ma’naviy hayot uyg‘unligi masalalari”.
3. M.Imomnazarov, M.Eshmuhamedova “Milliy ma’naviyatimiz asoslari”.
4. M.Hamdamova “Milliy g‘oya asosida uzluksiz ta’lim-tarbiyani rivojlantirish mexanizmlari”.
5. S.Otamurotov “ O‘zbekistonda ma’naviyat sohasidagi islohotlar”.
6. Research Gate Sayt: https://www.researchgate.net (https://www.researchgate.net/).
7. Science Direct Sayt: https://www.sciencedirect.com (https://www.sciencedirect.com/).

REZYUME. Madaniyat va san’at yoshlarning ma’naviy rivojlanishi uchun qudratli vositadir. Ular nafaqat yoshlarning shaxsiy salohiyatini rivojlantiradi, balki jamiyatning umumbashariy qadriyatlarini shakllantirishga ham xizmat qiladi.

РЕЗЮМЕ. Мощный инструмент для духовного развития молодых людей культуры и искусства. Они не только развивают личный потенциал молодых людей,но и служат для формирования универсалъных ценностей общества.

SUMMARY. Culture and art is a powerful tool for the spiritual development of young people.They not only develop the personal potential of young people,but also serve to form the universal values of society.

ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASÍNDA KITAPXANA TARAWÍNDA ÁMELGE ASÍRÍLÍP ATÍRǴAN REFORMALAR

Xudaybergenova Marjan Baltabaevna – *oqıtıwshı*
Ózbekstan mámleketlik kórkem óner hám mádeniyat institutı Nókis filialı

Tayanısh sózler: kitapxana reformaları, málimleme-kitapxana orayları, cifrlı texnologiyalar, málimleme resursları, elektron kitapxanalar, kitapxana sisteması.

Ключевые слова: библиотечные реформы, информационно-библиотечные центры, цифровые технологии, информационные ресурсы, электронные библиотеки, библиотечная система.

Key words: library reforms, information and library centers, digital technologies, information resources, electronic libraries, library system.

Kitapxanalar jámiyettiń ruwxıy hám ilimiy-intellektual rawajlanıwında áhmiyetli orın tutadı. Olar xalıqtıń informaciyaǵa bolǵan talabın qanaatlandırıw, ilim hám bilimlendiriw tarawınıń rawajlanıwına xızmet etiw, kitapqumarlıq mádeniyatın qáliplestiriw sıyaqlı wazıypalardı orınlaydı. Ózbekstan Respublikasında da kitapxana sistemasın rawajlandırıw, zamanagóy málimleme texnologiyaların engiziw hám kitapxana xızmetlerin jetilistiriw baǵdarında keń kólemli reformalar alıp barılmaqta. Mámlekette kitapxanalar jumısın jetilistiriw boyınsha Prezident pármanları, húkimet qararları hám tiyisli baǵdarlamalar islep shıǵılǵan bolıp, olardıń tiykarǵı maqseti kitapxana infrastrukturasın modernizaciyalaw, elektron kitapxanalardı keńeytiw, zamanagóy málimleme-kitapxana xızmetlerin jolǵa qoyıwdan ibarat. Ásirese, málimleme texnologiyalarınıń jedel rawajlanıwı kitapxanashılıq tarawında sanlastırıw processlerin jedellestiriwdi talap etpekte. Usı maqalada Ózbekstan Respublikasında kitapxana sistemasın rawajlandırıwǵa qaratılǵan reformalar, olardıń

áhmiyeti hám nátiyjeleri analiz etiledi. Sonday-aq, kitapxanalardıń bilimlendiriw hám mádeniy-aǵartıwshılıq processlerdegi ornı, ushırasıp atırǵan mashqalalar hám olardı saplastırıw jolları sáwlelendiriledi.

Ózbekstanda kitapxana tarawında reformalar

Kitapxanalar jámiyet rawajlanıwınıń áhmiyetli bólegi bolıp, ilim hám mádeniyat orayı sıpatında xızmet etedi. Ózbekstanda kitapxana sistemasın modernizaciyalaw, sanlı texnologiyalardı engiziw hám málimleme-kitapxana xızmetlerin jetilistiriw boyınsha keń kólemli reformalar ámelge asırılmaqta [6.50-63]. Tiykarǵı baǵdarlardan biri - kitapxanalardıń sanlastırılıwı. Elektron kitapxanalar shólkemlestirilip, internet arqalı ilimiy dereklerden paydalanıw imkaniyatı jaratılmaqta. Aralıqtan xizmetler engizilip, kitapqumarlarǵa qolaylıqlar usınılmaqta. Sonday-aq, kitapxana infrastrukturası modernizaciyalanbaqta: imaratlar ońlanıp, zamanagóy málimleme orayları shólkemlestirilmekte. Kitap fondları bayıtılıp, sırt el hám jergilikli ilimiy derekler menen tolıqtırılmaqta. Málimleme-kitapxana xızmetleri interaktiv túrge ótkerilip, jaslar hám imkaniyatı sheklengen shaxslar ushın arnawlı xizmetler jolǵa qoyılmaqta. Kitapxanashılıq tarawı huqıqıy jaqtan bekkemlenip, xızmetkerlerdiń mamanlıǵı arttırılmaqta. Xalıqaralıq birge islesiw de rawajlanbaqta: jetekshi kitapxanalar menen baylanıslar ornatılıp, zamanagóy texnologiyalar engizilmekte [2.67-74].

Kitapxanashılıq tarawındaǵı huqıqıy tiykarlar

Ózbekstanda kitapxana sistemasınıń rawajlanıwı bekkem huqıqıy tiykarlarǵa súyengen halda ámelge asırılmaqta. Mámleket kitapxanalardı qollap-quwatlaw, málimlemege ashıqlıqtı támiyinlew hám puqaralardıń bilim alıw huqıqın kepillew maqsetinde bir qatar normativlik-huqıqıy hújjetlerdi qabıl etken.

Tiykarǵı huqıqıy hújjetler

1. Ózbekstan Respublikasınıń «Málimleme-kitapxana jumısı haqqında»ǵı nızamı - bul nızam kitapxanalar jumısınıń tiykarǵı baǵdarların belgileydi, málimleme-kitapxana xızmetlerinen paydalanıw huqıqların bekkemleydi.

2. «Málimleme erkinligi haqqında»ǵı nızam - puqaralardıń málimleme resurslarınan paydalanıw huqıqın kepilleydi, kitapxanalardıń ashıq-aydınlıǵın támiyinleydi.

3. Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń párman hám qararları - kitapxana tarawın rawajlandırıw, zamanagóy málimleme texnologiyaların engiziw hám xızmetkerlerdiń mamanlıǵın arttırıwǵa qaratılǵan.

Kitapxana xızmetkerleriniń huqıqıy qorǵawı

Kitapxanashılar miynet nızamshılıǵı tiykarında jumıs alıp barıp, mámleket tárepinen qollap-quwatlanadı. Qánigelik arttırıw kursları hám xalıqaralıq tájiriybe almasıw baǵdarlamaları kitapxana xızmetkerleriniń kásiplik rawajlanıwına xızmet etedi. Kitapxanashılıq tarawındaǵı huqıqıy tiykarlar puqaralardıń málimlemege bolǵan huqıqların támiyinlew, kitapxanalardıń jumısın qollap-quwatlaw hám zamanagóy málimleme xızmetlerin rawajlandırıw ushın úlken áhmiyetke iye.

Zamanagóy málimleme-kitapxana oraylarınıń rawajlanıwı

Málimleme texnologiyalarınıń rawajlanıwı kitapxana sistemasına da úlken tásir kórsetpekte. Dástúriy kitapxanalar búgingi kúnde zamanagóy málimleme-kitapxana oraylarına aylanıp, paydalanıwshılarǵa innovaciyalıq xızmetler usınbaqta. Bul oraylar tek ǵana kitaplardı saqlaw ornı emes, al bilim hám ilimiy izertlewler ushın keń imkaniyatlar jaratatuǵın zamanagóy málimleme mákanına aylanbaqta. Birinshi gezekte, sanlastırıw procesi kitapxanalardıń jumısın túp-tiykarınan ózgertip jiberdi. Elektron kataloglar, sanlı maǵlıwmatlar bazaları hám onlayn kitapxana sistemaları kitapqumarlarǵa jáne de qolaylı sharayat jaratpaqta. Endi hár qanday paydalanıwshı ózine kerekli derekti internet arqalı tabıwı hám onnan paydalanıwı múmkin [3.25-29]. Ekinshi áhmiyetli faktor - kitapxanalar infrastrukturasınıń modernizaciyalanıwı. Jańa kitapxana orayları zamanagóy dizaynge iye bolıp, paydalanıwshılar ushın qolaylı hám interaktiv ortalıq jaratpaqta. Oqıw zalları, multimedia xanaları hám innovaciyalıq laboratoriyalar ilimiy-izertlew jumısların alıp barıw imkaniyatın keńeytpekte. Bunnan tısqarı, zamanagóy kitapxana orayları jaslar hám izertlewshiler ushın áhmiyetli platformaǵa aylanbaqta. Seminarlar, treningler hám ilimiy konferenciyalar shólkemlestirilip, paydalanıwshılardıń intellektuallıq rawajlanıwına járdem berilmekte. Málimleme texnologiyalarınan paydalanǵan halda bilim alıw imkaniyatı da keńeyip barmaqta.

Kitapxana tarawında ushırasıp atırǵan mashqalalar hám olardı sheshiw jolları

Kitapxanalar jámiyettiń aǵartıwshılıq hám ilimiy rawajlanıwında áhmiyetli rol oynaydı. Biraq, zamanagóy texnologiyalar rawajlanıp atırǵan búgingi kúnde bul tarawda bir qatar

mashqalalar bar. Birinshi mashqala - kitapxana infrastrukturasınıń gónergenligi. Kóplegen imaratlar ońlawǵa mútáj bolıp, zamanagóy texnologiyalar menen támiyinlenbegen. Bunı sheshiw ushın kitapxanalardı modernizaciyalaw hám paydalanıwshılar ushın qolaylı ortalıq jaratıw zárúr. Ekinshi mashqala - sanlastırıwdıń tómen rawajlanıwı. Elektron kitapxanalardıń sheklengenligi paydalanıwshılarǵa aralıqtan xızmet kórsetiw imkaniyatın tómenletedi. Bul baǵdarda elektron fondlardı keńeytiw hám internet xızmetlerin engiziw áhmiyetli. Sonday-aq, ádebiyatlar fondınıń góneriwi hám kitapqumarlıq mádeniyatınıń tómenlewi de áhmiyetli máselelerden esaplanadı. Jańa kitaplar menen támiyinlewdi jaqsılaw, kitapqumarlıqtı úgit-násiyatlaytuǵın ilajlardı shólkemlestiriw úlken áhmiyetke iye. Bul mashqalalardı sistemalı sheshiw arqalı kitapxanalardı zamanagóy bilim hám mádeniyat orayına aylandırıw múmkin. Bul bolsa jámiyettiń intellektual rawajlanıwına xızmet etedi.

Juwmaq. Kitapxana tarawında ámelge asırılıp atırǵan reformalar málimleme-kitapxana xızmetlerin rawajlandırıw, olardı zamanagóy texnologiyalar menen integraciyalaw hám kitapqumarlar ushın qolaylı sharayat jaratıwǵa qaratılǵan. Biraq, infrastrukturanıń eskirgeni, sanlastırıw procesiniń tómenligi hám kitapqumarlıq mádeniyatınıń tómenlewi sıyaqlı mashqalalar elege shekem áhmiyetli. Bul mashqalalardı sheshiw ushın kitapxanalardı modernizaciyalaw, sanlı málimleme resursların keńeytiw, kitap fondların jańalaw hám kitapqumarlıqtı úgit-násiyatlaw áhmiyetli. Sonıń menen birge, kitapxanashılıq tarawında xalıqaralıq tájiriybeden paydalanıw hám kadrlardıń mamanlıǵın arttırıw da zárúr.

Ulıwma alǵanda, kitapxanalardıń rawajlanıwı bilim hám aǵartıwshılıq tarqatıwdıń eń áhmiyetli qurallarınan biri bolıp, olardıń nátiyjeli jumıs alıp barıwı jámiyettiń intellektuallıq rawajlanıwına tikkeley tásir kórsetedi.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Mirziyoyev SH. Yangi O‘zbekiston. Jamiyatni demokratlashtirish yo‘lidagi islohotlar. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. 2017.
2. Baxtibayevana X. S. Hozirgi kunda axborot-kutubxona muassasalarini avtomatlashtirish holati. tanqidiy nazar, tahliliy tafakkur va innovatsion g ‘oyalar. 1(2), 67-74. 2024.
3. To‘ychiyeva D. Yangi O‘zbekistonda kutubxona xodimining bugungi qiyofasi. Oriental Art and Culture 5(2), 658-662. 2024.
4. Qo‘ziyevaY. Kutubxona-axborot faoliyati menejmentining mazmuni va algoritmi. universal journal of academic and multidisciplinary research 2(9), 50-63. 2024.

REZYUME. Usı maqalada Ózbekstan Respublikasında kitapxana tarawında ámelge asırılıp atırǵan reformalar analiz etiledi. Kitapxanalar jámiyettiń intellektual hám mádeniy rawajlanıwındaǵı áhmiyetli institutlardan biri esaplanadı. Maqalada kitapxana sistemasın modernizaciyalaw, sanlı texnologiyalardı engiziw, málimleme-kitapxana xızmetlerin jetilistiriw sıyaqlı tiykarǵı baǵdarlar kórip shıǵıladı. Sonday-aq, kitapxanashılıq tarawındaǵı huqıqıy tiykarlar, mámleketlik baǵdarlamalar, xalıqaralıq tájiriybe hám zamanagóy kitapxana oraylarınıń rawajlanıw processleri sáwlelendiriledi. Kitapxanalardıń bilimlendiriw hám mádeniyat sistemasına integraciyalanıwı, tarawda ushırasatuǵın mashqalalar hám olardı saplastırıw jolları boyınsha usınıslar beriledi. Bul maqala kitapxanashılıq reformaların tereń úyreniw hám rawajlandırıw perspektivaların belgilewge xızmet etedi.

РЕЗЮМЕ. В данной статье анализируются реформы, осуществляемые в библиотечной сфере Республики Узбекистан. Библиотеки являются одним из важных институтов в интеллектуальном и культурном развитии общества. В статье рассматриваются такие приоритетные направления, как модернизация библиотечной системы, внедрение цифровых технологий и совершенствование информационно-библиотечных услуг. Также будут отражены правовые основы в библиотечной сфере, государственные программы, международный опыт и процессы развития современных библиотечных центров. Будут даны рекомендации по интеграции библиотек в систему образования и культуры, а также по проблемам, возникающим в сфере, и путям их решения. Данная статья служит для глубокого изучения и определения перспектив развития библиотечных реформ.

SUMMARY. This article analyzes the reforms being implemented in the library sector of the Republic of Uzbekistan. Libraries are one of the important institutions in the intellectual and cultural development of society. The article examines priority areas such as modernizing the library system, implementing digital technologies, and improving information and library services. It also reflects the legal framework in the library sector, state programs, international experience, and the development processes of

modern library centers. Recommendations will be given on the integration of libraries into the education and culture system, problems encountered in the sphere, and ways to solve them. This article tries to deeply study library reforms and define the prospects for their development.

ЗАМАНАГӨЙ МӘЛИМЛЕМЕ КИТАПХАНА СИСТЕМАСЫН АВТОМАТЛАСТЫРЫЎДА МӨЛШЕРЛЕНГЕН ДӘСТҮРЛЕРДЕН ПАЙДАЛАНЫЎДЫҢ ӘҲМИЙЕТИ

Тазахан Қалжанова – *оқытыўшы*
Өзбекстан мәмлекетлик көркем өнер ҳәм мәдeният институты Нөкис филиалы

Таянч сўзлар: кутубхона, ресурс, каталог, электрон кутубхона, библиография, система, ахборот, автоматлаштириш.

Ключевые слова: библиотека, ресурс, каталог, электронная библиотека, библиография, система, информация, автоматизация.

Key words: library, resource, catalogue, electronic library, bibliography, system, information, automation.

Автоматластырылған китапхана системасының раўажланыўы мәлимлеме технологияларының улыўма раўажланыўын өзинде толық сәўлелендиреди. Компьютер орынлайтуғын жумысы ҳәм қурамына бола әдеттеги китапханаға жүдә усап кетеди. Компьютер технологиясында ислетилетуғын базы бир атамалар, мысалы: «басланғыш модуллар китапханасы, «каталог», «жүкленетуғын модуллар китапханасы» ҳәм басқалар киреди. Жеке компьютер арқалы пайдаланыўшыға хызмет көрсетиў процеси, китап оқыўшыларына көрсетилип атырған хызмет барысына усап кетеди.

Каталогтан мағлыўматлар излеў, мағлыўматларды сақлаў барысы, каталогластырыў параметрлерин бөлистириў ҳәм басқа процеслер бир-бирине усас. Булардың ҳәммеси китапхана процесслерин формалластырыў мүмкиншилигин көрсетеди, бул болса өз нәўбетинде китапханадағы тийкарғы процесслер: мағлыўматларды жыйнаў, сақлаў, ислеў бериў, излеў ҳәм узатыўды толық автоматластырыў болып табылады. Китапханаларды автоматластырыў усыллары енгизилместен бурын китапханалар тек ғана өзлериниң китап оқыўшыларына хызмет еткен. Анық бир китапханаға ағза болған оқыўшы тек ғана сол китапхана мәлимлеме ресурсынан пайдалана алған, усы китапханада болмаған мәлимлеме ресурсынан тек «китапханалар аралық абонемент» арқалы пайдаланыў мүмкин болған. Бирақ, ҳәр қандай басылымды китапхана арқалы узатыў аңсат емес. Басылымды бундай жөнетиў ўақыт ҳәм қәрежет талап ететуғын жумыс. Китап оқыўшыларына хызмет көрсетиўде және бир шеклеў бар еди, ол да болса китап оқыўшыларына басылымларды тек әдеттеги тасыўшыларда (мәселен: китап формасында) бериўи мүмкин еди. Китапханаларда компьютерлерден ҳәм Интернеттен пайдаланыў жаңа имканиятларды берди. Бул болса нәўбеттеги түрли физикалық тасыўшылардан (магнитли ленталар, дисклер, CD-ROMлар ҳәм басқалар) пайдаланған ҳалда электрон ҳүжжетлердиң кең тарқалыўына алып келди.

Бунда аралықтан турып мәлимлеме алыў ҳәм мәлимлеме узатыўдың роли шексиз. Китап оқыўшыларын хызмет көрсетиўди шексиз заманагөй усылларын өзлестирип барған китап оқыўшылары өз күшлерин электрон ҳүжжетлер ҳәм интернет ресурсларынан пайдаланыўға бағдарлады. Бундай мақсетке ерисиў ушын бир қатар ҳуқықый ҳәм технологиялық мәселелерди шешиў ҳәм китапхана иси концепциясын қайта көрип шығыў зәрүр еди. Нәтийжеде «Электрон китапхана» атамасы пайда болды. Электрон китапхана жаратыўшыларға усы бир нәрсе анық болып қалды, мақсетке ерисиў ушын мәптар тәреплер күшин бирлестириў зәрүр екен нәтийжеде электрон китапханалар жаратыў жумысына дәслеп айырықша шөлкемлер кирискен болса, соң бул жумыс миллий ҳәм халықаралық дәрежедеги иске айланды. Китапханаларды автоматластырыўға дәслеп 60-жыллардың орталарынан кирисилди. Компьютерлерди китапханалар жумысына енгизиў библиографиялық мағлыўматлар базасы ҳәм китапхана каталогларын жаратыўдан басланды. Бул жумыслар айрықша үлкен ЭЕМлер